

RhetoricaScandinavica

Vol 30 / 2026

Tidskrift för skandinavisk retorikforskning
Nr. 91 – 2026

Esben Bjerggaard Nielsen, Aarhus Universitet.

Esben Bjerggaard Nielsen:

Forsker og borger – sammensmeltning eller kollision?

Anmeldelse af Pamela Pietrucci & Leah Ceccarelli (red.): *Scientists, Politics, and the Rhetoric of Public Controversy*. Palgrave Macmillan, 2025. 298 s.

I de seneste årtier er retorikfagets interesse for videnskabsretorik – den måde forskere kommunikerer om deres videnskab internt såvel som i offentligheden – steget støt. Siden oprindelsen af det, den tyske sociolog Ulrich Beck i sin tid kaldte risikosamfundet, har videnskaben indtaget en central (omend ambivalent) plads i offentlige spørgsmål. Interessen i videnskabsretorik kan måske derfor ses som en naturlig udvikling, idet man ikke længere kan adskille videnskabens implícite og eksplicitte påvirkninger fra politiske spørgsmål om for eksempel klimakrisen, bioteknologi, AI, kræftbehandling eller byplanlægning. Corona-pandemien var for eksempel et historisk øjeblik, der cementerede den ikke altid harmoniske relation mellem videnskab og politik.

Den moderne videnskab (især natur- og lægevidenskaberne), som voksede frem igennem den første halvdel af det 20. århundrede, plejede et stærkt teknokratisk ideal om distance, objektivitet og neutralitet. Forskeren som ultimativ autoritetsfigur er dog ved at være noget flosset i kanten. Både i forskeres interaktion med offentligheden og borgernes engagement i videnskaben begynder nye brudflader at træde frem. Pamela Pietrucci og Leah Ceccarelli har tidligere introduceret figuren ”scientist citizen”. De argumenterer for, at forskere i lige så høj grad er retoriske medborgere som alle andre, og at de med deres specialiserede viden derfor har et ansvar over for den øvrige offentlighed. Pietrucci og Ceccarelli tilrettelægger deres fine nye antologi som netop en afsøgning af de mange måder, tekniske og offentlige sfærer smelter sammen, samt hvad dette betyder for forskeres etos og deres rolle som borgere i et samfund. De to redaktører skriver om bogens formål, at den dels advokerer for en selvrefleksion om forskerens deltagelse i det offentlige liv og dels opfordrer ”scholars of rhetoric to challenge modern sophistry that distorts science in the public sphere” (s. 2). Der er således en dobbeltbevægelse i bogen, der afspejler

forskerens dobbeltrolle. Den første starter internt hos forskerne og bevæger sig mod deltagelsen i den offentlige sfære. Den anden bevægelse tager sit udgangspunkt i den øvrige offentligheds reception af videnskabelig viden og forskernes retorik. Dette afspejles også i bogen, der således falder i to dele.

Forsker-Borgeren

Bogens første del har titlen ”Scientist Citizens” og indeholder fire kapitler samt en transkriberet samtale mellem Pietrucci og den italienske virolog Roberto Burioni. Alle de fire første kapitler har et fælles fokus på forskeraktivisme som aktivitet og forskerens rolle som aktivist – eller rettere de konflikter, der opstår, når rollen som forsker kobles til rollen som aktivist. De forskellige kapitlers undersøgelser fremhæver dog vidt forskellige arenaer og tilgange. Leah Ceccarelli afdækker således historikken bag den amerikanske bevægelse Union for Concerned Scientists gennem en retorisk læsning af dens stiftelseserklæring fra 1969. Erklæringen blev til i forbindelse med en intern protestaktion på MIT imod brugen af forskning til udvikling af våben. Ceccarelli argumenterer for sin historiske tilgang som en måde at forstå udviklingen af forskeres eget syn på deres ansvar som borgere versus idealet om en neutral videnskabsperson. Hun går herudover i rette med tidligere udlægninger af erklæringen, der har karakteriseret den som moderat og ineffektiv, og viser i stedet, hvordan den netop er et bevidst og radikalt brud med neutralitetsidealet, idet forskerne bag den både stod ved en uventet følelsesladet retorik og dels fremsatte et ideal om forskning, der gavner samfundets borgere snarere end militære og kommercielle interesser.

Colin Syfert tager i sit kapitel også udgangspunkt i forholdet mellem videnskab og politik – et forhold, der i stigende grad bliver anråbt aktivistisk både inden for og uden for akademiet. Han fokuserer på en specifik række demonstrationer under det samlede banner ”March for Science” den 27. januar, 2017. Demonstrationerne var en respons på Trump-regeringens nedskæringer i forskningsstøtte og anti-videnskabelige retorik. Syfert undersøger ikke selve demonstrationerne, men bruger i stedet en digital retorisk tilgang til at undersøge demonstranternes fælles hjemmeside over tid. På den måde påviser han reelle ændringer ikke bare i strategier for at skabe samling, men i hele projektets principper, mission og substans. Syferts studie bliver således interessant i kraft af dets afdækning dels af forskernes selv-refleksivitet i forhold til deres roller og etos og dels af de måder, forskere kan kultivere virksomme koalitioner med andre borgere gennem en inkluderende retorik, der ligger langt fra ideen om elfenbenstårnet.

Kapitlerne af Frederik Appel Olsen og Maureen A. Mathison skaber en interessant sammenhæng, idet de begge omhandler forskere, der opfordrer til moratorier på specifik forskning. Der er altså tale om etiske spørgsmål og aktivisme inden for akademiets rammer i kraft af klart afgrænsede diskursfællesskaber. På trods af disse overlap i cases giver hvert kapitel dog forskelligartede indsigter. Olsen analyserer således to kommentarer i videnskabelige tidsskrifter, der begge argumenterer for nye veje for deres felter. Hvor den ene kommentar advokerer for et skifte fra natur-

bevarelse til overlevelsøekologi og social ulydighed, kalder den anden på klimaforskere til at stoppe arbejdet i protest mod politikernes videreførelse af status quo. Olsen viderefører her Jeanne Fahnestocks arbejde med retoriske figurer, idet han undersøger figurerne *ploke* og *antitese* i sin retoriske kritik. Han gør derudover op med et statisk syn på videnskaben i en diskussion af det, han kalder de tre "A-words" (advocacy, alarmism, activism). Mathison fokuserer på en enkelt case om forskeren Martha Crouch, der i 1990 nedlagde sit laboratorium for plantegenetik og skrev en kommentar, hvor hun udtrykte sin skepsis over sit felts stigende afhængighed og bidrag til landbrugsvirksomheder. Fokus er her ligesom hos Ceccarelli på forskere, der tager stilling til og handler ud fra etiske spørgsmål om den videre brug af videnskabelige resultater af andre aktører. Samtidig viser Mathisons retoriske analyser af modsvar fra Crouchs kollegaer, hvor svær en forhandling af sådanne etiske spørgsmål kan være i et sammentømret diskursfællesskab, der ikke nødvendigvis anerkender den enkelte forskers moralske agens.

Moralsk agens er til gengæld udgangspunktet i første dels sidste kapitel, der er en transskriberet samtale mellem Pamela Pietrucci og den italienske virolog og videnskabsformidler Roberto Burioni. Han fortæller blandt andet om sin tidligere ofte polemiske indsats mod u- eller antividenskabelige budskaber i den offentlige sfære og overgangen til en anden retorisk stil, som han fik en mere stabil platform til formidling via rollen som fast gæst i et populært tv-show. Hans virke har således udviklet sig fra internetkriger til en mere klassisk formidlende figur. Kapitlet bliver en bro imellem bogens to dele, idet samtalen både drejer sig om Burionis egne overvejelser som formidler og aktør i den offentlige debat samt om, hvordan offentligheden (og især aktører med ond tro) reagerer på formidling af videnskabelig viden.

Offentligheden og videnskaben

Anden del af bogen handler som nævnt mindre om forskernes egne kvaler med at balancere rollen som borger med videnskabens idealer. I stedet handler det om, hvordan forskellige dele af offentligheden på godt og ondt opfatter, reagerer på og selv bruger videnskab og input fra videnskabelige kilder. Denne del handler altså i høj grad om videnskabelig etos. Man kan her opdele kapitlerne netop ved spørgsmålet om videnskabsreception på godt og ondt. I forhold til sidstnævnte behandler tre kapitler af henholdsvis Ashley Rose Mehlenbacher og Brad Mehlenbacher, Emma Frances Bloomfield og Miles C. Coleman alle samtidige cases, der viser forskellige måder for, hvordan videnskab kan afvises eller perverteres af offentlige aktører.

Ahshley Rose Mehlenbacher har tidligere skrevet en del om ekspertise, og i kapitlet sammen med Brad Mehlenbacher undersøger de netop behandlingen af eksperter og ekspertise på sundhedsområdet i forbindelse med coronaepidemien i Canada. Deres teoretiske linse er her smæderetorik eller invektiver (eng. "vituperation"), der løber kontra til de aristoteliske etosdyder. Her undermineres offentlig etos hos sundhedseksperter af personangreb, der enten fremhæver opfattede laster

eller eksterne omstændigheder. Mehlenbacher og Mehlenbacher vender sig her mod klassisk retorik for at give en overordnet typologi over smæderetoriske personangreb, som efterfølgende bruges til analyse af angrebene på en Canadisk statsansat sundhedseksperter. De illustrerer en gennemgående tematik i antologien ved at argumentere for, at phronesis også er en moralsk dyd, hvorved eksperter aldrig kan være fuldt ud neutrale, men netop er moralske aktører. Colemans kapitel tager ikke udgangspunkt i åbne angreb, men fokuserer derimod på, hvordan anti-videnskabelig retorik kan blomstre op ved at påtage sig de synlige kendetegn ved videnskabelig information. Casen er her den pseudovidenskabelige webapplikation OpenVAERS, der køres af vaccineskeptikere og eksisterer parallelt med en egentlig videnskabelig applikation (VAERS). Denne form for pervertering af borgerlig inddragelse i videnskabelige processer kalder Coleman ”vigilante pseudoscience” og fremhæver det som en samtidig forlængelse af ”manufactured scientific controversy”, som Leah Ceccarelli også tidligere har beskæftiget sig med. Bloomfields kapitel handler om etos og bearbejdning af videnskabelig autoritet i manofæren (en antifeministisk samling af sites og personligheder på nettet). Bloomfield fremsætter her begrebet ”brothos” for at forklare den alternative etoskonstruktion og brug af videnskab, som retorer såsom Elon Musk, Jordan Peterson og Andrew Tate bruger for at afstive deres budskaber om en specifik form for maskulinitet. Kapitlet er således et klassisk studie, der forbilledligt undersøger, blotlægger og udspørger både disse specifikke uortodokse etosstrategier og deres underliggende ideologiske affiniteter. Bloomfield går dog skridtet videre og fremhæver således også eksempler på *brothos*, der netop spiller på samme strategier til at fremme videnskabelig viden og progressive sager.

Alt er dog ikke ond tro og pervertering af videnskabelig produceret viden. Bogens anden del indledes og afsluttes med to kapitler, der hver især fremhæver nogle af de konstruktive måder, borgere kan engagere sig med videnskaben og forhandlingen af eksperterets etos. I et kapitel om borgeres forhandling af eksperterets etos ser Jens E. Kjeldsen, Sine Nørholm Just og Ragnild Mølster nærmere på fangrupper på Facebook for de førende sundhedsautoriteter i henholdsvis Danmark, Norge og Sverige under coronaepidemien. De undersøger her receptionen og cirkulationen af retorik fra ledende sundhedseksperter og viser, hvordan den moderne digitale økologi bliver et bærende vilkår for dét, de kalder ”produced ethos” (med et nik til begreberne ”produsage” og ”konvergenskultur”). Etoskonstruktion ligger således ikke ved eksperterne som retorer, men hos publikum, der selv bliver retoriske aktører i deres spredning af budskaber, reposts og memes. Kapitlet er både en interessant kobling imellem klassisk etos, samtidig onlinekultur og overlap af tekniske og offentlige sfærer. Samtidig viser det også, at sådanne medielogikker også kan være konstruktive og kollaborative (om end også agonistiske) i inddragelsen af borgere. G. Thomas Goodnight tager i sit kapitel om bevarelse af hvaler og fællesskabsorienteret videnskab i Alaska udgangspunkt i en konstruktiv tilgang til borgerinddragelse. Ved at opridsse både den lokale historie og historikken for aktivisme imod hvalfangst bryder han med udlægningen af sin case med ideen om den gudelignende ekspert såvel som forestillingen om, at aktivisme nødvendigvis be-

tyder konfrontation. Hans analyse af projektet i Alaska fremhæver i stedet en succes båret af partnerskab, tillid og respekt for både lokal erfaring og videnskabelig metode. I sin diskussion argumenterer Goodnight for, at sådanne samarbejder, der forholder sig til både kulturel, miljømæssig og epistemisk kompleksitet, giver et bedre udgangspunkt for at takle antropocæne problemstillinger.

En bog til flere publikum

Scientists, Politics, and the Rhetoric of Public Controversy er en bog, der retter sig mod mere end ét publikum. Pietrucci og Ceccarelli skriver selv, at de til dels har forsøgt at rette antologien til forskere, især inden for naturvidenskab, ingeniørvidenskab og sundhedsvidenskab, der ikke normalt præsenteres for en systematisk (humanistisk) behandling af idealer og ansvar i forhold til deres rolle som både videnskabspersoner og borgere. Jeg kan sagtens forestille mig, at man for eksempel som læge eller mikrobiolog kunne læse bogen og få et dynamisk perspektiv på videnskab og forskerrollen. Dette afspejles dog nok mest i introduktionen og dele af den første del (såsom samtalen med Burioni), idet de fleste kapitler ikke virker som henvendt til dette publikum, men snarere virker solidt funderet i den retoriske faglighed og derfor i sidste ende henvendt til fagfæller. Selvom det kunne ses som et problem i forhold til antologiens dobbeltsigte, skal det til gengæld siges, at der netop er meget at komme efter i bogen for retoriske fagfæller. Selvom bogen som udgangspunkt kredser om videnskabsretorik og forsker-borger figuren, er den bestemt ikke kun for dem med denne særegne interesse. Bogen kan på mange måder ses som et bidrag til to strømninger eller interesser inden for især skandinavisk retorikforskning i 2010'erne og 2020'erne. Den første er medborgerskab, som i over et årti har været et centralt begreb i retoriske behandlinger af alt fra debatter over spørgsmål om demokrati-udvikling til moderne aktivisme. Den anden er spørgsmål om etos og tillid, som har været centrale indtil videre i 2020'erne i forbindelse med blandt andet coronaepidemien, stigende polarisering og populisme samt AIs indtog i mange dele af samfundet. Her står bogens bidrag relativt skarpt. Samtidig vil retorikere med andre forskningsinteresser såsom offentlig kontrovers, miljøretorik, sociale bevægelser og digital retorik også kunne finde interessante pointer i forbindelse med teori og metode såvel som med retorisk kritik af relevante cases. Bogens styrke er, at disse mange interesser dækkes løbende og på tværs af kapitler på en måde, der skaber sammenhæng. Der er således meget at hente i antologien, uden at det føles som om, den stritter i for mange retninger.

Min eneste lille anke her, er bogens konklusion af Carolyn Miller. På sin vis er det lidt af et scoop for bogens redaktører at få et koryfæ som Miller til at samle op til sidst. Desværre er jeg ikke sikker på, hvor meget Millers konklusion egentlig bidrager med, som ikke kan findes lige så godt beskrevet i indledningen eller bogens kapitler. Hun fremhæver ganske rigtig indledningsvist vigtigheden af tillid i mødet med asymmetrien mellem borger og forsker, men herefter udvikler teksten sig til en længere (og til en grad anglocentrisk) udlægning af risikosamfundet, der måske havde passet bedre ind tidligt i bogen, hvorefter hun bevæger sig ud i en diskussion

af etos. Millers diskussioner af risiko og etos er interessante i deres egen ret, men som konklusion på og sammenfletning af de mange frugtbare perspektiver på tværs af bogens kapitler giver hendes tekst ikke så meget til læseren – der sker snarere en form for afkobling. Millers konklusion kunne som sagt med fordel have været et tidligere kapitel, for eksempel sidst i bogens første del, i stedet for at blive fremsat som kronen på værket.

Flere engelsksprogede antologier har en tendens til at fokusere på en specifik geografisk region – i retorikfeltet betyder det, at et snævert fokus på amerikanske forhold kan være svært at undslippe. Derfor er det forfriskende at læse en bog som denne, der ikke blot taler til flere publikum, men også rent faktisk er international i sit blik. Dette ses både ved blandingen af nordamerikanske og europæiske skribenter, men i høj grad også ved cases, der blandt andet dækker Skandinavien, England, Italien, New Zealand, Canada og USA. Derudover er nogle cases i sandhed internationale, da de på trods af at være engelsksprogede krydser grænser i deres påvirkning. På trods af denne ros skal det dog nævnes, at det kunne have været utroligt interessant, hvis bogen også havde inkluderet enkelte perspektiver fra Asien, Afrika eller Latinamerika. Her ville der have været en mulighed for at bibringe spændende komparative perspektiver. Dette skal dog ses mere som et ønske end en egentlig kritik af en antologi, der i høj grad lykkes med sit forehavende.